

Вишньовський Андрій,

*психолог відділу соціально-виховної та психологічної роботи Державної
кримінально-виконавчої установи «Збаразька виправна колонія (№ 63)»,
лейтенант внутрішньої служби*

ПСИХОСОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ: СОЦІАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ, УПРАВЛІННЯ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Формування цілісної соціальної спільноти та забезпечення її безпеки відбувається в межах конкретного просторового середовища під впливом соціальних, економічних, політичних, культурних та екологічних чинників. Саме ці умови визначають рівень і якість життя як окремої особи, так і суспільства загалом. Вони також впливають на характер внутрішньої організації соціуму та значною мірою формують модель взаємодії із зовнішнім середовищем, у якому функціонують інші соціальні спільноти, переважно організовані у формі держав. Рівень інтеграції суспільства, характер внутрішніх зв'язків, а також місце особи, сім'ї та соціальних груп у цій структурі визначають суспільні очікування, форми соціальної підтримки та напрями колективної діяльності. У цьому контексті державна безпека безпосередньо пов'язана з якістю життя та суспільною ідентичністю. Саме рівень безпеки виступає індикатором стабільності, довіри та соціальної згуртованості.

Безпека як соціальне явище формується не лише через діяльність державних інституцій, а й через систему норм, цінностей, соціальних структур та механізмів взаємодії між людьми. Особливе значення в цьому процесі має психосоціальний рівень, на якому визначаються пріоритетні потреби особистості та спільноти, а також способи їх реалізації в довгостроковій перспективі. Такий підхід дозволяє розглядати державу як інструмент підтримання соціального порядку та стратегічного розвитку. У зв'язку з цим доцільно звернутися до концепції Анне Метте К'єр, яка виокремлює три ключові складові формування безпеки.

Перший компонент охоплює систему управління всіма рівнями суспільного життя – від сім'ї як базової соціальної одиниці до міжнародних і наднаціональних структур. Ідеться насамперед про реалізацію влади через механізми контролю, координації та регулювання. Саме цей рівень визначає форми забезпечення індивідуальної та колективної безпеки, а також впливає на міжнародні відносини та внутрішню стабільність держави. У сучасних умовах значення цього компонента суттєво зростає через розвиток інформаційних і комунікаційних процесів, які трансформують традиційні моделі міжособистісної взаємодії. Це, в свою чергу, змінює підходи до сприйняття безпеки як з боку державних інституцій, так і з боку суспільства.

Другий компонент пов'язаний із функціонуванням самоорганізованих мереж взаємодії, обміну ресурсами та взаємозалежностей між соціальними суб'єктами, які можуть діяти незалежно від державних структур. Такі мережі формуються під впливом політичної культури суспільства та особливостей реалізації влади. Особливого значення набуває розмежування понять «уряд» і

«управління», що демонструє багаторівневість сучасної системи влади. Безпекові функції більше не зосереджуються виключно в державі, а розподіляються між різними соціальними верствами. Це розширює межі відповідальності за безпеку та змінює підходи до її організації.

Третій компонент стосується контролю над формальними та неформальними правилами політичної взаємодії, які визначають порядок функціонування владних інституцій. Саме в цих межах формуються стратегічні рішення щодо забезпечення безпеки держави, визначаються механізми врегулювання конфліктів та реалізуються управлінські функції. Соціальні, політичні, економічні та культурні ідеї, що реалізуються через діяльність державних інституцій, формують стратегічну основу національної безпеки. Вони визначають місію держави, її пріоритети, цілі та способи реагування на внутрішні й зовнішні виклики.

Кожен із зазначених компонентів відображає окремий підхід до розуміння безпеки та має власну специфіку в контексті влади. Це безпосередньо пов'язано з політичною культурою суспільства, історичним досвідом та інституційною пам'яттю владних структур. Саме на цій основі формується стратегічна культура держави у сфері національної безпеки.

Особливу роль відіграє участь суспільства в організації безпекових процесів. Йдеться не лише про діяльність державних органів, а й про залучення громад, соціальних груп та окремих громадян до формування безпечного соціального середовища. Безпека в такому розумінні стає спільною відповідальністю держави та суспільства.

Основа державної безпеки становить низка взаємопов'язаних чинників. Насамперед це рівень реалізації індивідуальних і колективних свобод, що визначає характер взаємодії між особою та державою. У демократичному суспільстві свобода реалізується через механізми громадянського суспільства, тоді як у авторитарних і тоталітарних системах переважає підпорядкування інтересів особи цілям держави.

Важливим чинником є також інтелектуальний потенціал суспільства, рівень розвитку науки, техніки та технологій, а також прагнення до збереження належного рівня добробуту. Саме ці ресурси визначають здатність держави адаптуватися до нових викликів та забезпечувати стійкий розвиток.

Не менш значущою є ефективність функціонування легітимної державної влади, яка повинна діяти відповідно до правових норм і забезпечувати стабільність суспільного порядку. Важливу роль також відіграють соціальні стратегії, спрямовані на справедливий розподіл ресурсів, підтримання соціальної рівноваги та збереження суспільної стабільності. До ключових складових належать також захист громадського порядку, безпека державних інституцій та гарантування безпеки всього суспільства як організованої політичної спільноти.

Система державної безпеки формується через соціальні зв'язки, що існують у територіальному, культурному, політичному та економічному просторі. У сучасному світі ці зв'язки зазнають суттєвих змін під впливом глобалізаційних процесів, міграції, міжкультурної взаємодії та нових форм міжнародної співпраці. Важливим чинником виступає ставлення до інших соціальних спільнот – прийняття, толерантність або відторгнення їхніх цінностей, моделей

поведінки та форм суспільної організації. Саме ці процеси визначають характер міжсоціальних відносин та впливають на рівень внутрішньої й зовнішньої безпеки держави.

Зміна моделей забезпечення безпеки передбачає перегляд системи цінностей, суспільних потреб, стратегічних інтересів і довгострокових цілей розвитку. Це стосується не лише політичної сфери, а й соціального, культурного, економічного та інформаційного розвитку держави.

Значний вплив на ці процеси мають засоби масової інформації, політичні лідери, експертне середовище, аналітичні центри та громадська думка. Саме вони формують суспільні орієнтири, визначають пріоритети безпеки та впливають на стратегічні рішення у сфері державного управління.

Таким чином, трансформація соціальних спільнот та механізмів забезпечення безпеки є безперервним процесом, що відбувається під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Ефективна система безпеки можлива лише за умови гармонійного поєднання державного управління, суспільної участі, стратегічного мислення та високого рівня соціальної відповідальності.